

ARTICLE INFO

Received: 26th March 2025
Accepted: 30th March 2025
Online: 31st March 2025

KEYWORDS

Intellectual property, innovation, patent, licensing, commercialization, economic development, investment.

IDEAS THAT TURN INTO MONEY: INTELLECTUAL PROPERTY AND ITS ECONOMIC POTENTIAL

Mahmudova Mukhlisa Oybek qizi

Student of Mirzo Ulugbek National University

Email: Muxl1samaxmudova2200@gmail.com

Phone: 998-99-345-06-15

998-90-685-06-15

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15151726>

ABSTRACT

This article analyzes the role of intellectual property in the economy and the process of its commercialization. It examines methods for increasing the market value of innovative ideas, as well as opportunities for generating income through patenting and licensing. Additionally, the impact of intellectual property on economic development and its role in attracting investments are discussed.

PULGA AYLANUVCHI G'OYALAR: INTELLEKTUAL MULK VA UNING IQTISODIY IMKONIYATLARI

Mahmudova Muxlisa Oybek qizi

Mirzo Ulug'bek nomidagi Milliy universitet talabasi

Email: Muxl1samaxmudova2200@gmail.com

Phone: 998-99-345-06-15

998-90-685-06-15

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15151726>

ARTICLE INFO

Received: 26th March 2025
Accepted: 30th March 2025
Online: 31st March 2025

KEYWORDS

Intellectual mulk, innovatsiya, patent, litsenziyalash, tijoratlashtirish, iqtisodiy rivojlanish, investitsiya.

ABSTRACT

Mazkur maqolada intellektual mulkning iqtisodiyotdagi o'rni va uning tijoratlashtirish jarayoni tahlil qilinadi. Innovatsion g'oyalarning bozor qiymatini oshirish usullari, patentlash va litsenziyalash orqali daromad olish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, intellektual mulkning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri va investitsiyalarni jalb qilishdagi roli muhokama qilinadi.

Intellektual mulk insonning ijodiy tafakkuri bilan yaratiladigar narsa hisoblanadi. Ular turli sanoat mulki obyektlari yoki mualliflik huquqi bilan himoya qilinadigan asarlar bolishi mumkin. Inson hayoti talagicha intellektual mulklardan iborat.dunyo bozorida intellektual mahsulotlarning narxi ham, qadri ham sezilarli darajada oshib bormoqda. Bu esa intellektual mahsulotlar yaqin kelajakda paxta, oltin yoki neftga qaraganda juda ham koproq foyda keltiradi degani. Intellektual mulk juda serdaromad yonalish hisoblanadi. Zamonaviy iqtisodiyotda intellektual mulk muhim rol o'ynaydi. Raqobat kuchaygan va texnologiyalar tez

rivojlanayotgan bugungi kunda intellektual mulkka asoslangan innovatsion g'oyalar iqtisodiy taraqqiyotning muhim omillaridan biriga aylangan. Barcha sohalarda, jumladan, texnologiya, farmatsevtika, avtomobil sanoati va hatto san'at yo'nalishida ham intellektual mulkning himoyasi va tijoratlashirilishi muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Intellektual mulkning iqtisodiyotga ta'siri shundaki, u yangi mahsulot va xizmatlarni ishlab chiqishga rag'batlantiradi, kompaniyalarga bozorga yangi texnologiyalarni olib kirish imkoniyatini yaratadi va ilmiy-tadqiqot ishlanmalariga investitsiyalarni oshiradi. Intellektual mulkni samarali boshqarish innovatsiyalarni bozorda muvaffaqiyatli amalga oshirishning muhim shartlaridan biridir. Shuningdek, intellektual mulk kichik biznes va startaplar uchun ham muhim omil hisoblanadi. Kichik kompaniyalar o'z ixtirolari va innovatsiyalarini patentlash orqali yirik kompaniyalar bilan raqobat qila oladi yoki litsenziyalash orqali daromad olish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu bilan birga, intellektual mulk himoyasi mualliflarning mehnatini hurmat qilish va ularning ijodiy yutuqlaridan noqonuniy foydalanishning oldini olish imkonini beradi.

Intellektual mulk moddiy bo'lmagan aktiv bo'lib, mualliflik huquqlari, patentlar, savdo belgilari va tijorat siri kabi asosiy turlarga bo'linadi. Intellektual mulk va uning turlari quyidagilardan tashkil topgan:

1. Patentlar - texnologik ixtirolarni himoya qiladi va muallifga ma'lum muddat davomida eksklyuziv huquq beradi.
2. Tovar belgilari - kompaniya yoki mahsulot brendining o'ziga xosligini ta'minlaydi.
3. Mualliflik huquqlari - ijodiy asarlar, jumladan, adabiyot, musiqa, va dasturiy ta'minotni himoya qiladi.
4. Tijorat siri - kompaniyaning maxfiy ma'lumotlari va texnologik yutuqlariga tegishli.

Intellektual mulkni tijoratlashirish innovatsion g'oyalarni bozorga olib chiqish jarayonidir. Buning bir necha usullari mavjud:

1. Litsenziyalash- intellektual mulk egasiga uning huquqlarini boshqa shaxslarga vaqtinchalik yoki doimiy asosda taqdim etish orqali daromad olish imkonini beruvchi usuldir. Litsenziyalash texnologiya kompaniyalari, farmatsevtika sohasi va dasturiy ta'minot ishlab chiqaruvchilari uchun ayniqsa foydalidir;

2. Franshiza- kompaniyaning brendi, biznes modeli va intellektual mulk obyektlaridan foydalanish huquqini boshqa tadbirkorlarga sotish jarayonidir. Mashhur brendlar franchayzing orqali xalqaro bozorga chiqish imkoniyatiga ega bo'ladi;

3. Patent va mualliflik huquqlarini sotish- ba'zi tadbirkorlar va ixtirochilar o'z intellektual mulk obyektlarini to'g'ridan-to'g'ri sotish orqali daromad olishadi. Bu ayniqsa yirik korporatsiyalar uchun jozibador bo'lib, ular innovatsiyalarni sotib olib, o'z biznes jarayonlariga integratsiya qiladi;

4. Startaplar va innovatsion bizneslar-intellektual mulkka asoslangan startaplar iqtisodiyotda katta ahamiyat kasb etadi. Masalan, Google,¹ Tesla va boshqa yirik texnologik kompaniyalar ilk bosqichda innovatsion intellektual mulk asosida rivojlangan;

5. Texnologiya transferi - texnologiya transferi - ilmiy tadqiqot muassasalari va korxonalar o'rtasida bilim va texnologiyalar almashinuvini anglatadi. Universitet va ilmiy

¹ <https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Google>

markazlarning sanoat bilan hamkorligi natijasida ko'plab innovatsion mahsulotlar yaratilib, bozorga chiqariladi.

Franshizalar tizimi orqali katta daromad oluvchi mashhur brendlar va ularning daromadlari haqida ma'lumotlar quyidagicha: McDonald's²- dunyo bo'ylab eng yirik tez ovqatlanish tarmog'iga aylangan. 1954-yilda Rey Krok aka-ukalardan eksklyuziv franchayzing agentligi huquqini olganidan so'ng, kompaniya tez sur'atlar bilan o'sdi. 1967-yildan boshlab xalqaro bozorga chiqdi. KFC³ (Kentucky Fried Chicken)-har yili 23 milliard dollardan ortiq daromad oladi. Dunyo bo'ylab 24,000 dan ortiq restoranlarga ega. Bu kabi mashhur brendlarni juda ham ko'p. Ushbu brendlar franchayzing tizimi orqali global miqyosda kengayib, katta daromadlar olishmoqda. Har birining daromadi va o'sish sur'ati bozordagi o'ziga xos strategiyalari va xizmatlarining sifatiga bog'liq.

Intellectual mulkdan samarali foydalanish iqtisodiy jihatdan bir qancha afzalliklarni beradi.

1. Innovatsiyalarni rag'batlantiradi- intellektual mulk ixtirochilar va tadbirkorlarni yangi g'oyalar yaratishga undaydi. Innovatsion texnologiyalar va mahsulotlar ishlab chiqarish orqali kompaniyalar va davlatlar iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi;

2. Raqobatbardoshlikni oshiradi-Intellectual mulk kompaniyaga bozorga yangi mahsulot va xizmatlarni taklif qilish imkoniyatini beradi. Bu esa kompaniyalarga bozorda o'z raqobatbardoshliklarini oshirishga yordam beradi. Boshqa kompaniyalar o'z raqobatbardoshliklarini oshirish uchun intellektual mulkdan foydalanishga intiladi;

3. Investitsiyalarni jalb qilish- Innovatsion texnologiyalar, patentlar va boshqa intellektual mulk shakllari kompaniyalarni investorlar uchun jozibador qiladi. Mulknii himoya qilish va tijoratlashtirish investitsiya oqimlarini jalb etishga yordam beradi;

4. Global bozorlarda imkoniyatlar yaratish- Intellectual mulknii to'g'ri va himoya qilish kompaniyalarga xalqaro miqyosda bozorga chiqish imkoniyatlarini yaratadi. Global bozorga chiqish va xalqaro franchayzing tizimida faoliyat yuritish kompaniyalar uchun katta daromad manbalarini ochadi;

5. Mulki himoyasi- Intellectual mulknii himoya qilish kompaniyalarga huquqiy barqarorlikni ta'minlaydi, ularni noqonuniy foydalanish, soxta mahsulotlar va plagiarizmdan himoya qiladi. Bu esa kompaniyaning moliyaviy barqarorligini va obro'sini saqlashga yordam beradi;

6. Yangi ish o'rinlari yaratish- Innovatsion mahsulotlar va xizmatlarni tijoratlashtirish, yangi ish o'rinlari yaratadi. Startaplar va yangi texnologiyalarni ishlab chiqish, kadrlar ehtiyojini oshirib, iqtisodiy o'sish uchun turtki;

7. Davlat butjetini oshirish- Intellectual mulknii samarali boshqarish davlatga yangi soliq tushumlari va litsenziyalash orqali daromad keltiradi. Davlatlar mualliflik huquqlari va patentlardan olingan tushumlar orqali o'z iqtisodiyotlarini mustahkamlashadi;

8. Barqaror daromad manbalarini yaratadi- Intellectual mulknii tijoratlashtirish, masalan, patent yoki brendni litsenziyalash orqali barqaror daromad olish mumkin. Bu kompaniyaga uzoq muddatli moliyaviy barqarorlikni ta'minlaydi;

² https://uza.uz/oz/posts/ozbek-brendlarini-tanitishga-qaratilgan-korgazma_412855?utm_source=chatgpt.com

³ https://kknews.uz/oz/118009.html?utm_source=chatgpt.com

9. Ijtimoiy va madaniy rivojlanishni rag'batlantirish-Intellectual mulk innovatsiyalar va ijodiy asarlar orqali jamiyatda yangi bilimlar va madaniy yutuqlarni yaratadi. Shunday qilib, intellektual mulk jamiyatning ijtimoiy va madaniy rivojlanishiga ham katta hissa qo'shadi.

Xulosa qilib aytganda, intellektual mulk - bu faqatgina huquqiy atama emas, balki real iqtisodiy vosita. Innovatsiyalar, mualliflik huquqlari va brendlar orqali kelajakda katta daromad manbalarini yaratish mumkin. Shu sababli, intellektual mulkni to'g'ri boshqarish va himoya qilish har bir tadbirkor va ijodkor uchun muhimdir. O'z g'oyalarini boylikka aylantirish istagida bo'lgan har bir inson bu jarayonni chuqur tushunib, undan samarali foydalanishi lozim. Kelajakda intellektual mulk iqtisodiy taraqqiyotning muhim omillaridan biri bo'lib qoladi. Shuning uchun ham, hukumatlar, tadbirkorlar va ilmiy doiralar ushbu sohaga alohida e'tibor qaratishlari zarur. Texnologik taraqqiyot, innovatsion tadbirkorlik va ilmiy izlanishlar orqali intellektual mulk global iqtisodiyotning ajralmas qismiga aylanadi. Intellectual mulkni rivojlantirish - kelajak iqtisodiyotiga qilingan sarmoyadir. U nafaqat biznes, balki ta'lim, madaniyat va innovatsiyalar rivojiga ham hissa qo'shadi. Har bir ijodkor, olim va tadbirkor o'z g'oyalarini muhofaza qilib, ularni daromad manbaiga aylantirishni o'rganishi zarur. Raqamli iqtisodiyot sharoitida intellektual mulkning roli yanada ortib bormoqda. Shu boisdan, global bozor sharoitida intellektual mulkka egalik qilish va uni boshqarish muvaffaqiyat omillaridan biri bo'lib qolmoqda.

References:

1. https://uza.uz/oz/posts/ozbek-brendlarini-tanitishga-qaratilgan-korgazma_412855?utm_source=chatgpt.com
2. https://kknews.uz/oz/118009.html?utm_source=chatgpt.com
3. <https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Google>